

The article deals with the psychological and linguistic features of the teaching of students' listening to the middle stage of study. The peculiarities of the use of authentic materials at the middle stage of listening skills have been revealed.

Key words: authentic materials, culturological environment, audio materials, pragmatic authenticity, personal authenticity.

УДК 159.9.019.4:37.013.77-053.6

Угляр М.В.

студентка IV курсу, напрям підготовки «Практична психологія»,

Мукачівський державний університет

Штих І.І.

старший викладач кафедри психології

Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті йдеться про соціальний та емоційний інтелект соціальних працівників. Підкреслюється важливість даних характеристик особистості для професій сфери «людина – людина». Приводяться дані досліджень рівня соціального та емоційного інтелекту, організаційних та комунікативних здібностей соціальних працівників, їх самооцінки та особливостей Я – концепції.

Ключові слова: емоційний інтелект, соціальний інтелект, самооцінка особистості, соціальні працівники.

В даний час дослідження проблем розвитку соціальних знань і умінь є затребуваними, оскільки постійно ускладнюється соціальна реальність, збільшується число контактів між людьми в найрізноманітніших сферах життя: в діловій взаємодії, кар'єрному просуванні, професійному та особистісному розвитку. Ефективність трудової діяльності залежить не тільки від професіоналізму і майстерності, а й від здатності встановлювати надійні та конструктивні відносини з широким колом людей. Соціальний інтелект набуває значення професійно важливої якості для будь-якої людини, що прагне до успішної трудової та громадської діяльності.

Розвиток соціального інтелекту особистості безпосередньо пов'язаний зі змінами в самому суспільстві. Необхідність врахування цих перетворень і адекватної реакції на них становить особливі вимоги до соціально-

інтелектуального потенціалу особистості, який забезпечує розуміння соціальної поведінки та успішну соціальну адаптацію. Особливого значення соціальний інтелект набуває в структурі особистості соціального працівника.

Різні аспекти соціального інтелекту, підходи до його вивчення та погляди на його структурні компоненти розглядаються у працях багатьох зарубіжних дослідників: Г. Айзенка, К. Альбрехта, Ф. Вернона, Г. Гарднера, Дж. Гілфорда, Д. Гоулмана, Н. Кантор, Дж. Кіглстрома, Д. Кітінга, Р. Стернберга, М. О'Салліван, Р. Торндайка та інших [1;2;3;10].

Ця проблема також вивчалася К.Абульхановою-Славською, І. Башировим, М.Бобневою, Ю.Ємельяновим, Є.Ішутіною, Н. Кудрявцевою, В. Куніциною, О. Луньовою, О. Михайловою (Альошиною), О. Савенковим, Н.О. Сетковою, Д. Ушаковим, А. Южаніною, та іншими дослідниками. Серед українських наукових доробок, досліджень соціального інтелекту порівняно небагато. Цим питанням займалися Л.Ляховець, Г.Ожубко, С.Редько, Н. Руда, С.Руденко та деякі інші. Окремі аспекти цієї проблеми розкривають у своїх роботах О. Власова, О. Кокун, О. Корніяка, М. Смульсон, Н. Пов'якель, Н. Чепелева, тощо [1;3;8;10].

Отже, соціальний інтелект є одним з найважливіших компонентів життєдіяльності особистості, оскільки дає можливість людині пізнавати саму себе, забезпечує правильне розуміння вчинків оточуючих, їх вербальних і невербальних реакцій. Соціальний інтелект виступає важливою когнітивною складовою структури комунікативних здібностей особистості. Він допомагає прогнозувати розвиток міжособистісних стосунків, «загострює» інтуїцію, передбачливість, забезпечує психологічну витривалість; дає змогу долати раптові кризи, стреси та ситуації, які загрожують самоповазі.

Особливу роль соціальний інтелект відіграє у соціономічних професіях (типу «людина – людина»), які потребують високого рівня розвитку якостей, що забезпечують успішність й ефективність у стосунках з людьми. Характерною особливістю діяльності представників комунікативних професій виступає висока інтенсивність професійної взаємодії з різними категоріями людей, які звертаються за кваліфікованою допомогою. Це, у свою чергу, передбачає уміння фахівця співвідносити контекст ситуації взаємодії з особистісними особливостями її суб'єктів, прогнозувати їхню поведінку, здійснювати індивідуалізований підхід до вирішення наявних проблем. Науковий статус перелічених вище умінь та навичок спеціаліста відображається поняттям «соціальний інтелект», котре трактується як здатність, заснована на соціально-психологічних знаннях та досвіді у галузі міжособистісної взаємодії, точно розрізняти соціальний контекст ситуацій,

орієнтуватися у них, чітко інтерпретувати особистісні й поведінкові особливості їх учасників.

Провідного значення соціальний інтелект набуває у представників соціономічних професій, діяльність яких здійснюється у безперервній взаємодії з іншими людьми. Вміння правильно сприймати та інтерпретувати поведінку людей, і дітей зокрема, їх прагнення, мотиви та цілі, прогнозувати та скеровувати їх дії; усвідомлення власних емоційних реакцій та здатність до саморегуляції обумовлюють професійну ефективність, розвиток і самореалізацію управлінців, вчителів, психологів та інших фахівців, які працюють з людьми. Тому соціальний інтелект можна також визначити як професійно значиму, системну характеристику фахівців, діяльність яких відбувається у професійному середовищі «людина-людина», до якого відноситься і професійна діяльність соціального працівника.

Від соціальних працівників вимагаються високий професіоналізм і відповідний рівень психологічної культури, найважливішою складовою якої є емоційна культура. Тому таке психологічне явище як емоційний інтелект потребує ретельного дослідження. Найбільш активним популяризатором теорії емоційного інтелекту можна вважати Деніела Гоулмена, американського психолога та журналіста, автора книги «Емоційний інтелект», що свого часу стала бестселером [2]. Емоційний інтелект слід розглядати як здатність усвідомлювати власні почуття, почуття інших людей, мотивувати самого себе та інших, управляти як власними емоціями, так і емоціями інших. З огляду на сказане, у структурі емоційного інтелекту людини можна виокремити такі складові:

- усвідомлення власних емоцій, уміння визначати поточні емоції та диференціювати їхній склад;
- уміння управляти власними емоціями, визначати джерело й причину їх виникнення, оцінювати ступінь їхньої корисності чи шкідливості, змінювати їхню модальність та інтенсивність;
- усвідомлення емоцій інших людей, визначення їхнього емоційного стану за вербальними та невербальними ознаками;
- уміння управляти емоціями інших людей та цілеспрямовано впливати на них.

На думку Д. Гоулмана успіх у житті залежить не стільки від розвиненості в людини її логічного інтелекту, скільки від сформованості здібностей управляти власними емоціями. Розвинутий емоційний інтелект може допомогти людині в різних сферах життя. Вочевидь емоційний інтелект лежить в основі емоційної саморегуляції, а його високий рівень дає можливість розуміти власні емоції та емоції інших людей, управляти емоційною сферою. За допомогою

емоційного інтелекту приймаються рішення на основі відображення й осмислення емоцій, які мають для особистості певний зміст.

Емоційний інтелект входить до складу соціального інтелекту і представляє собою явище, яке об'єднує в собі уміння розрізняти і розуміти емоції, управляти власними емоційними станами і емоціями своїх партнерів по спілкуванню. Розвиток емоційного інтелекту – складна робота, але саме вона підвищує особисту ефективність.

Соціальний інтелект можна визначити як здібність орієнтуватися у суттєвих характеристиках комунікативної ситуації, недоступних безпосередньому спостереженню, і здатність на основі цього орієнтування визначати можливі способи опосередкованого досягнення своїх або загальних цілей в умовах, коли прямі способи їх досягнення неможливі [4].

Мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному розгляді соціального інтелекту як психологічного інструменту розвитку «Я-концепції» соціального працівника.

Основний виклад. У дослідженні прийняли участь 30 соціальних працівників, віком від 21 – до 60 років. Для дослідження соціального інтелекту, як психологічного інструменту розвитку «Я-концепції» соціального працівника було використано такі методики як тест Холла для визначення рівня емоційного інтелекту, психометричний тест (С.Дилінгер), методика К.Томаса «Визначення способів регулювання конфліктів», методика «КОС-2» та тест «Знаходження кількісного вираження рівня самооцінки за С.Будассі».

На основі проведеного тесту Холла виявлено середній (у 70% досліджуваних) та низький (у 30%) рівні емоційного інтелекту за відсутністю високого рівня (0%). У представників досліджуваної вибірки найвищі значення за шкалою «Емпатія», що свідчить про добре розвинену здатність досліджуваних співпереживати та підтримувати інших людей, а найнижчі показники за шкалою «Управління своїми емоціями», що можна розглядати як нездатність постійно контролювати свої емоції. Слід детальніше вивчити причини цього явища, а також запропонувати соціальним працівникам відвідувати заняття з навчання технікам саморегуляції власних емоційних станів.

За методикою К.Томаса «Визначення способів регулювання конфліктів» виявлено, що для соціальних працівників найбільш притаманним способом вирішення конфліктів є компроміс (43,3% опитуваних) – угода на основі взаємних поступок; пропозиція варіанту, що знімає виникле протиріччя. Цей результат є закономірним, адже це люди які активно комунікують в межах своєї професійної діяльності. Найменш характерним способом поведінки в конфліктних ситуаціях для досліджуваної вибірки є конкуренція (10,0%) –

прагнення досягти своїх інтересів в збиток іншому. Оскільки досліджувані – люди соціальної спрямованості, то зрозуміло, що компроміс і співпраця ведуть до ефективного виконання їх професійних обов'язків, в основі яких активна взаємодія з людьми.

В методиці «КОС-2» для оцінювання рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей представлені дві шкали: шкала оцінок комунікативних схильностей і шкала оцінок організаторських схильностей. За допомогою цієї методики виявлено, що у досліджуваних однаково добре розвинені як комунікативні схильності так й організаторські, що є позитивним явищем, адже вміння ефективно комунікувати є професійною якістю соціальних працівників.

Результати методики С. Будассі показали, що серед досліджуваних 16,7% мають середній рівень самооцінки, 23,3% – вище середнього, 33,3% – високий рівень. Низький рівень самооцінки показали тільки 13,3% опитуваних, тобто соціальні працівники в переважній більшості мають адекватну самооцінку, що свідчить про зрілість їх особистості.

Психометричний тест С.Дилінгер показав, що більшість досліджуваних на перше місце поставили коло, на останнє трикутник і хвилю. «Люди-кола» – це найкращі комунікатори серед п'яти форм, насамперед тому, що вони найкращі слухачі. Для них характерна висока чутливість, розвинута емпатійність – здатність співпереживати, співчувати, емоційно відгукуватися на переживання іншої людини. Уміння слухати – важлива риса соціальних працівників.

«Люди-кола» через їх спрямованість скоріше на людей, ніж на справу, надто намагаються догодити кожному. По-друге, «Кола» не відрізняються рішучістю. Якщо їм випадає керувати, то вони обирають демократичний стиль керівництва і намагаються обговорити практично будь-яке рішення з більшістю та заручитися підтримкою. Отже, є логічним вибір досліджуваних саме кола як провідної фігури.

Трикутник символізує лідерство, і багато «трикутників» відчувають у цьому своє призначення: «Народжені, щоб бути лідерами». Найхарактернішою особливістю «людей-трикутників» є здатність концентруватися на головній меті. Вони – енергійні, сильні особистості, які ставлять прозорі цілі і, як правило, досягають їх. Зизгаг (хвилясті лінії) символізує креативність, творчість. Серед соціальних працівників, як бачимо, лідерство не в пріоритеті, а найважливішими є спілкування і творчий підхід (53,3%).

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що соціальний інтелект є інтегральною інтелектуальною здібністю, яка визначає успішність спілкування та соціальної адаптації особистості. Соціальний інтелект забезпечує розуміння

вчинків і дій людей, розуміння мовленнєвої продукції особи, а також її невербальних реакцій (міміки, поз, жестів). Він виступає пізнавальною складовою комунікативних здібностей особистості та професійно важливою рисою (компетенцією) для професій сфери «людина – людина» (наприклад, учитель, психолог, соціальний працівник), а також деяких професій сфери «людина – художній образ» (письменник, журналіст). Рівень розвитку соціального інтелекту більшою мірою визначає успішність адаптації при влаштуванні на роботу, ніж рівень розвитку загального інтелекту. Люди з високим соціальним інтелектом звичайно легко уживаються в колективі, сприяють підтримці оптимального психологічного клімату, проявляють більше інтересу, кмітливості і винахідливості в роботі.

Для соціальних працівників, яких ми досліджували, характерний високий рівень соціального інтелекту, середній рівень здатності до емпатії, переважання адекватної самооцінки в більшості досліджуваних, притаманність як комунікативних так і організаційних здібностей, спрямованість особистості на міжособистісне спілкування, слабкий ступінь вираження лідерських здібностей. Емоційний інтелект входить до складу соціального інтелекту і представляє собою явище, яке об'єднує в собі вміння розрізняти і розуміти емоції, управляти власними емоційними станами і емоціями своїх партнерів по спілкуванню.

Рекомендована просвітницька робота серед соціальних працівників, тренінг спілкування, на якому б вироблялись навички самоконтролю, конструктивного спілкування та саморегуляції емоцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии / И. Н. Андреева. – Новополюцк : ПГУ, 2011. – 388 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Книжка, яка змінює уявлення про те, що означає бути розумним / Д. Гоулман. – К.: Вид – во «Vivat», 2018. – 512 с.
3. Коваленко А.Б. Програма формування соціального інтелекту майбутніх менеджерів / А.Б. Коваленко, Г.В. Ожубко // Проблеми психології. – 2009. – Випуск 4. – С.183–191.
4. Ковальова О.А. Проблема визначення поняття «соціальний інтелект» у психологічній науці / О.А. Ковальова // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – №10(41). – С.10 – 14.
5. Корніяка О.М. До питання оптимізації розвитку комунікативної компетентності фахівця у професіях типу «Людина-людина» / О. М. Корніяка // Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди»]. – Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2012. – Вип. 10. – С.57 – 66.

6. Лунева О. В. Эмоциональный интеллект: история изучения и соотношение с социальным интеллектом / О.В. Лунева, А.В. Манторова. // Теоретические и методические вопросы исследования социального и эмоционального интеллектов. – М.: Изд-во Моск. Гуманитарного ун-та., 2008. – С. 26 – 31.

The article deals with the social and emotional intelligence of social workers. The importance of the personality characteristics data for the professions of the “person - person” sphere is emphasized. The data of studies of the level of social and emotional intelligence, organizational and communication skills of social workers, their self-esteem and features of self - concept are given.

Key words: emotional intelligence, social intelligence, self-esteem of the person, social workers.

УДК 159.9.019.4:37.013.77-053.6

Штима В.В.

студентка IV курсу, напрям підготовки «Практична психологія»,

Мукачівський державний університет

Марценюк М.О.

кандидат психологічних наук, старший викладач,

Мукачівський державний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН ПОРУШЕНЬ ЗДОРОВОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто поняття «здоров'я» з погляду різних вчених та дослідників. Розкрито уявлення молоді щодо здорової поведінки та представлено та проаналізовано результати емпіричного дослідження причин порушень здорової поведінки у сучасному молодіжному середовищі .

Ключові слова: здоров'я, наукові підходи до поняття здоров'я, здоровий спосіб життя, молодіжне середовище, здорова поведінка.

Значення здоров'я в житті кожної людини та суспільства набуває сьогодні все більшої ваги. Центр профілактичних зусиль сьогодні зміщується із конкретних розладів на загальне зміцнення здоров'я.

Все більшого значення набувають дослідження здоров'я в контексті гуманітарних дисциплін, особливо соціальної психології, яка займається

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>